

დთან ფესს იღვამს და წარმატებაში შედის. მაგ., 1885 წელს თამბაქოს აწარმოებდა 285 სოფელი, რომელთაც თამბაქო სულ 1726 დღითი და მოუყვლიდა თესვ 36,309 ფუთი. ორთა-შუა რიცხვი რომ ავიღოთ, ფუთი თამბაქო ამ წელს ფასობდა შედი მანათი, მაშასადამე მთელი შემოსავალი ფული იყო 254,163 მან. 1886 წელს-ქი მსოფრედლებს მოუყვლიდა სულ 74,786 ფუთი, ე. ი. 560,905 მანათისა გუბერნიისში ყველაზე მეტად თამბაქოს წარმოება გავრცელებულია ოზურგეთის მაზრაში და აფხაზეთში, ასე რომ 1886 წლის შემოსავლიდან პირველს ხელზეა 210,360 მან. და აფხაზეთს-ქი 158,287 მან. თამბაქოს წარმოებლობა ჯერ ხალხში რიგაზარე არის გავრცელებული და ვერც საქმის ცოდნით აწარმოებენ. ოსმალეთში-ქი დღეს ეს საქმი ისე კარგად, დაქობად იციან, რომ ოსმალის თამბაქოს ფუთი სიოდება 120—240 მანათადეო, ე. ი. გირვანჯა არა ნაყოფს სახის მანათისა. ამ ფასად რომ განსულიყო 1886 წ. ქეთისის გუბერნიის თამბაქო, ექაურ მწარმოებლებს შემოუყვლიდათ 7,973,320 მან.

დასასრულ ჩვენ შევნიშნავთ შემდეგს: ამისთანა ცნობები და წერილები განა საჭირო არ არის, რომ ქართულადაც იმეჭებოდეს? ჩვენის აზრით, ხალხს დიდს შედეგის მისცემდა სამეურნეო საზოგადოება, თუ იზრუნებდა და ხალხის ვასაგებებს ენაზე შეადგენდა პატრიაპატრა წიგნაკებს შესახებ იმისა, თუ როგორ უნდა მოეხდინა და წარმოებდა მამასა, თამბაქოს და ყოველს სასარგებლო მკერარეს და შინაურს პირუტყვს

* * * ტფილისში ერთი პატარა წიგნმწებარა და განზრახავა აქვს თუთრა

უბეჭდებდა იყო იმ საპარტეზო საკუთრებას შემდეგ, რომელიც ხშირად მართი ჩაიდნისა. შურისძიების მეტე რაღა დამჩინებდა!

„შელანდელი კაცი ხელს გამოიღებს ხოლმე; გაკურნული—მალოს იმარს თავისის ქონების დასაბრუნებლად; კაცი მოკუტებული, მისხარდა ავადმყოფი, წამებულ—იარაღს ჰყოლებს ხოლმე ხელს; დაღუპული, პატრე-ახილი—კლავს კაცს. მე ვიყავი ყველაზე მომეტებული და გაქურდული, მოკუტებულიც, ნაწუგებიც, ზნეობილიც, შეუხალულიც, პატრე-ახილიც, ვიღაც ჩემი მშობლები.

„მე შური ვიძიე, მოკლე და ასეთი საკეთილი ჩემი კანონიერი უფლება იყო. მე წაგართი მით მდენიერი ცხოვრება ნაცლად იმ უბედურის ცხოვრებისა, რომელიც მე მარტოვეს. „თქვენ ამბობთ მშობლების მკვლელობაზედ, მაგრამ იყენენ-ქი ისინი ჩემი მშობლები, ისინი, რომელთა-თვისაც მე ვიყავი სახადელი ტბრითი, თვის ზარ-დამცემი საფრთხობელი, მათის ცხოვრების გამაჭუქიანებელი დაქი; რომელთათვისაც ჩემი დაბადება ღვთის ორსზე იყო და სიცოცხლე—სამარცხენიო მეუკრა. ისინი დაეწაურენ ცხოვრების სიტკბობებს და უცრად მოკლენინათ შეილი, ეს შეილი აიღეს და სალდაც გადაჭარეს. ეტლი ჩემზე მოგდა როგი იმავე სასუფაუსი მიმიწყო. „მაგრამ დაბეთ, ამ უკანასკნელს

მე, რომ მეველოსიპედეთა საზოგადოება დააარსონ. ამით უკვე გამოუყენებიათ სხმი ორ-თვლიანი ევლოსიპედი და ცხლადე ცნევიან ზედჯდამას და სარულისა. ჯერ-ჯერობით ადვილი არა აქვთ ევლოსიპედით სასიარულიო ნაშრონი, ამ საზოგადოებას ექნებოდა თურმე ერთი სამ-თვლიანი და ერთი ორ-თვლიანი ევლოსიპედი საზოგადო საზმარებლად იმ წვერითიების, რომელნიც ევლოსიპედით სიარულს მიიყენებენ არ არიან. ასეთმა წვერმა ჯერ სამ - თვლიანზე უნდა იაროს, შემდეგ ორ-თვლიანზე და როცა ამ საქმეში კარგად გაიჭურწინება, მაშინ თავისთვის თითონვე უნდა გამოიჭიროს ევლოსიპედი და საშუალოდ იქონიოს. საზოგადოებას განზრახავა აქვს საზმართად ადგილი იჭიროს, შესაწაროს და შემოპოზობოს. ამ საქმეს საერთოდ ჰქვია მიხედვითი ინჟინერ-ტექნოლოგი სუშუმსკი და ბ. ე. ტერასარქისიცი. საწვერო გადასახადდ ერთი თუმანი იქნება წელიწადში დაწესებული.

* * * გუშინვე, კვირა დღეს, დიდძალმა ხალხმა მოიყარა თავი კვირაცხოველში; ძეგა არ იყო, აღმანი აღმანი ფესს ვერ აუტყვედა, ისეთი ზედა-ხარა იდგა ხალხისა. სალოცოვად უმეტესად დაბალი ხალხი იყო მოსული, ხელოსნობა, ვაჭრობა და სხვანი, ცოლ-შვილითურთ. ჩვეულებრივი კრივი და ქიდიობა არა ყოფილა, თუმცა ორიოდან ძიბილაობა და ასტყდა. ყაზახები იდგნენ მართაზე და ხალხს ერთად თე-მოყარეს და კრივის ნებას არ აძლევდნენ.

* * * წიგნაკითხვის საზოგადოების წევრი - სავთის შემოსწრის შემდეგ წიგნები: ა) თ. ალექსანდრე სოლომონის ძემ ჩოლაყაშვილმა: 1) „სირინოზიანი“, ხელთაწერი, 2) „მირინანი“, ხელთაწერი, 3) „ამბავი ბა-

დროს იმეჭებოდა იყავი შემეყვარებინა ჩემი მშობლები.

„აღრე მე თქვენ მოგახსენეთ, რომ ამ ორის წლის წინად იგი კაცი (მანა ჩემი) პირველად შემოვიდა-მეთქი ჩემთან. არავითარი ეჭვი არ ამიქანა. რალაც ავეყის გაკეთება შემომიკეთია. თურმე, როგორც ბოლოს შევიტყე, მალულად შევიჩინა მღვდლისაგან ცნობა. მეგრე მწირობს მიწაზედ და ხოლმე, მაძლევდა სამუშაოს და კარგად მაჯლოდობდა. ხანდხან ლაპარაკს ჩამომავდებდა ხან ამაზე, ხან იმაზე. შემეყვარდა. ამ წლის დასაწყისში მოიყვანა თავისი მეუღლე, დედა ჩემი. შემოესალისთანავე ქალმა დაიწყო ისეთი ნარიად თრთოლა, რომ ნერვებს მსოფლიო მეგრანა, შემდეგ ჩამოჯდა და წყალი მოითხოვა. იგი გაჩურბებული იყო, ათვლივრებდა ავეჯს და ყოველს კითხვებზე არედარევი თუხანუბებდა ან ზო-ს, ან არას. ბოლოს წაიფინენ. ეფიჭრეს, ეს ქალი ცოტა ჭკუაზე შემეძლარი უნდა იყოს-მეთქი.

„გვიღა ერთი თვე და კიდევ მოვიდნენ. ცხლა-ქი ქალი დამშვიდებული იყო. ამ გზობით დიდხანს დარჩნენ, მეგრები ილაპარაკეს და დიდძალი საშუალო მოიყეს, მას შემდეგ ენაზე დედაჩემი კიდევ საშერე, მაგრამ ცერავითარი ეჭვი ვერა ვიღაც. ერთხელ დამიწყო ლაპარაკი ჩემს ცხოვრებაზე, ჩემს ბავშვობასა და მშობლებზე. მე უპასუხე: ჩემი მშობლები, ქალბატონო, ერთი ზნე-დეცემლები არი-

რამისა და გულანდამისა“, სასრული-სგან ქართულად გადმოთარგმნილი ბრძანებითა ქართველ მფეისა ვახან-ვისათა; ბ) მანა გიორგი საძაგლი-შვილისა—გულანა, ხუცურთ ხელთაწერი.

* * * იერიის* მე-78 №-ში დაბეჭდილი იყო ამბავი შესახებ ა—ის აფთიაქისა, სადამაც ერთის აუდმყოფისთვის შეტლიმით უკლად შესახებელი წამალი მოუტოთ და მისი გამა-დილი სტან-ჯელი გამოუვლია. ამ ამბის გამო ერთი აქაური აფთიაქის პატრონი, მან არის-ტაკარი, გთხოვს გამოვაცხადოთ, რომ ეს ამბავი იმის აფთიაქს არ ეტება. ვაცხადებთ და ვამბობთ, რომ ხსენებული შეტლიმა სხვა აფთიაქში მოსულია.

* * * გათანა: გორში გაიმართა პატარა სტამბა, რომელიც ეკუთვნის ბნ არა. კალენდას და ზაფხებს. სახე-დაზე უკვე დასდგეს თე. ნ. დიასამიძის სახლებში და საქმეებსაც შეუდგნენ. ჯერ-ჯერობით სამუშაო აგრე რივად არ არის, მაგრამ, სრული იმეღია, თანდათან, დღითი დღე გაუმრავლდა, რადგანაც სამამო იყო მესტამეითთვის სახლის დაქირავება, ამიტომ სტამბა მხოდათვის ერთი იმ ოთახთანავე, სადაც გამართულია ქართული სკვნა.

* * * აქსადმე: როგორც ამბობენ, ამ აპრილის გასულს გორში იქნება გამართული ოლტარია-აღვრის გიორის ქალღმერთის პრაგმინანსისთვის. მონა-ცემ ამ კეთილის საქმისა, კნინან ოლ-გე იყავს ასულმა ერისთავისა, დიდ-ძალი ნიეთების მილიო თურმე აქედ იქილამ. ყოთლმა და გულ-მოზღვინე კნინან დიდ-ძალი წერილები ვაგზავ-ნა არა თუ მარტო საქართველოს დიდებულთა და წარჩინებულთა კაც-თა სახელმწიფ, რუსეთშიაც, რო-

მი, მიმართეს-მეთქი. .. ამ სიტყვების გაგონებისთანავე იტყვა ხელი გულზე და დეშეა უგრანობლად. მე ესტყე: ემ, ეს სწორედ დედა ჩემბა-მეთქი, მაგრამ არა გამიჭე-ღებებინარა, მოკლე ვარიჩე. მეც შევკრიბე ცნობები იმათ შესახებ. ვა-ლივრებდა, რომ დედაჩემი მეორედ გათ-ხოვებულა ზარზან იელისმ, სამის წლის ქვრივობის შემდეგ, საზოგადო-ებაში მიეთ-მოეთობდნენ, ეთიამ პირ-ველთა ქმრის სიცოცხლეშივე ჰყვარე-ბოდა ამ ახალს ქმარს.

ერთს საღმის მომრძანად დედაჩე-მი და თან მოჰყვა ჩვეულებრივად მამ ჩემიც. ამ დღეს, არ ვიცი-ქი არ მიწეზნით, დედაჩემი ძალიან ადლებული იყო. წასულიას მიიხრა: მე თქვენთვის ეკარგი მსურს, რადგან კარგ ემსწილე-კაცს ვეგზავთ და პატროსინა მუშაკი ხართ. უკუეწილია, თქვენ ერთ ღვთის ცოლის შეერთებას ვანიზნახათ. მე მსურს საცალი თვისუფლად არიჩი-ოთ. ერთხელ ჩემად უნებურად გათ-ხოვილი ვარ და ვიცი, რაც წამება არის ეს. ცხლა მდღარი ვარ, უშვილო-ძირო თავისუფლად და პატრონი დი-დის ქონებისა. აი თქვენი საშუალოა. სთვე ქალად გამომიწოდა დიდი შე-გრა ესალად.

„მე შევანერე გაშტერებით და ეუ-თხარი: „თქვენ დედა ხართ ჩემი? „ქალმა დიხია უკან და მიივარა თვალზე ხელი, რომ აღარ შემოეც-ნა. კაცმა მიიყარდა გულზე და შე-მომახა: „ხომ არ გავგიდით!“

გორც ამბობენ, ეს ლატარია ეწვა-ბინება ბევრით ყველა იმ ლატარებს, რომელიც თითქმის ყოველ წლივ იმართებოდა ხსენებულის პრაგმინან-სისათვის.

* * * ქართლის ენებები წარედგელმა საშინელმა ზამთარმა სრულიად ამაოგლა და ვაზი გაზმა. მხოლოდ ის ენებები გადარჩა, სადაც ვაზი დამარხული იყო. ვაზის დამარ-ხვა ქართლის სულ რამდენსამე სო-ფელში იციან, უფრო იქ, სადაც რა-გორც კავკასიონისა, ისე საცილიანისა მიდებ სცემს. დაუმარხებს ენებებში გადარჩა მხოლოდ დაბალი ვაზი, რო-მელიც თოვლისაგან იყო დამარხული, მაღალი ვაზები-ქი სრულიად გაზმა. ზამეს ენებებში ვაზს თუ წელი შე-ხამა, რადგანაც თეი და ბოლო თოვლში ჰქონდა დამარხული. რაც დალალო ზამთარმა, ახლა ეს ვაზებზე-ლის სიციფები დასურულდნენ. რამ-დენჯერმე ვაგალო რითი, რომე-ლმაც, როგორც ამბობენ, ნაადრევად გამოუწული ხილი დაზარალა.

* * * ზტენა: დღეს, ამ თითვის 15-ს, შემდეგი უბედურება მოხდა: წითი ბიქი, ესე ცაეც-თითხმეტის წლისა, ატენს ორთქლის მატარებელს შეხე-ტა იმ ღვთის, როცა იგი დიძირა, ბიქს სიმარდემ უმეტყუნა და ფეტი მოჰყვა თვალში, მაგრამ თვალმა მხო-ლოდ რბილი ხორცი შემოაცალა კანქსა და ძელო-ქი არ გაუტება, რადგან მატარებელი ძალიან ძლივ შეაჩერეს.

* * * სოფ. ზვან (გორის მაზრა): ჩვენ-ში მოვიდა ამბავი, ეთიამ ზანს ტფილი-ის გუბერნატარს უტრამენია, რომ სკრის ხილი უსათუოდ გააკეთეთო. ეს ბრძანება მოსულია გორის მაზრის უფ-როსსაო. დღერთმა ჰბრძანოს, რომ ეს ხმა გამართლებულიყო. თუქ-

„მე ვუბახუბე: სრულიადე არა. მე კარგად ვიცი, რომ თქვენ მშობ-ლები ხართ ჩემი. ტყუილად გინებე-ბით ჩემი მოტყუება. გამომტლით და მეც საიღუმლოსა შევიწინათ. მე თქვენზე გულს არ ამოვიყრი: მე დე-არჩემი ისევეს, რაც ვარ, ერთი უბრალო მღვდელია“. იგი მიიწოდა უკან უკან და თან მისყვად ქალი, რომელმაც ამ დროს კეთილი შექმნა. მე მიველო-რებოდა და ჩაეჭყე“. შეხედეთ-მეთქი, ვეთხარი, ამ ქალს და ვაბედეთ და სთქეთი, თუ შეგიძლიათ, რომ ეც დე-დაჩემი არ არის!“

„მაშინ იგი განრისხდა, გაფითრდა, შეშინდა, ვითუ ამდგეს ხანს დამა-ბულმა სადგამს თავი ითინოსო, მთელი ჩემი კარგი მღვდამარტობა, სახელი და პატრეი ვაჭკურსო. და-იწყო ბუტბუტი: „თქვენ ერთი ავა-სიანი ვინმე ყოვილობართ, თქვენი მავთი უფლები გინდათ დადგეყოთი ვანა? ან, დაბეზრეთ ცხლა ამ უხადურს ხალხს, შეეწიეთ ცხლა ამ გვარ უსი-ნიდისკებს.“

„დედაჩემი გონება დაქარგული იმე-რობდა: „წაიფეთ, წაიფეთ აქედგანაო“. „რადგან კარი დაეკრული იყო, კაც-მა დაიყვინა: „ესელები ვაღვლეთ კარი, თორემ მე თქვენს თავს დაეჭურინებ ძალ-მომარტობისა და ავახაკობისა-თივ.“

„მე გავუეც კარი და ვაგავიფეთ თე-ლი მიმავლით. „მაშინ ვიგონარი, რომ ხელ-ახლად დაეკრებოდა, დაეჭურტოვდა. შეხავე-ბულმა გრანობამ სევისამ, ბრზო-ბიანობამ, სიძულელისამ და ზიზღისამ

მთელი ხალხი ჩიხობა გორის ვახა-მაგრებლად, აქ განა უფრო დიდს სიამოვნებით არ იმუშავენს, იმიტომ რომ სკრის ხილი ქართლისათვის უფ-რო დიდს საჭიროებას შეადგენს, ე-ტრე გორის ქალქის განაპირების და-მაგრება.

სომხები და ქართველები

საცილობელი არ არის, რომ ჩვენს ეურნალ ვაზეთობას არ შეუძლია ზედ-მოქმედება იქონიოს სრულდელ სა-ზოგადო საქმეების მიმდინარებაზე, ვერ მისცემს პრაქტიკულს მიმართუ-ლებას ამ საქმეებს, ვერ შეუძლია ბე-ჯვანი ზედ-მოქმედება იქონიოს ეხ-ლოდელ საზოგადოებაზე და ესონ-დელ თობაზე, რადგანაც ესონდელ-ითი თობა ვერცერთობით მომზად-ებული არ არის ეურნალ-ვაზეთობაში გამოთქმული აზრები შეთვისოს. ნი-ადავ ჩვენთვის წლის განმავლობაში ჩვენგან ქადაგებული აზრები არაქც თუ შეთვისებულ-შემარტებულ იქმნა საზოგადოების მიერ, არამედ მხო-ლოდ ცხლა შეგნო ერთმა უმცირესმა ნაწილმა მოწაღმართ კაცებისამ სარგებლობა და კენჭარტება ამ აზ-რებისა.

ვაზეთ „მშაქის“ დაფუძნებდავმე ჩვენ გამოვითქვამს, რომ ამირ-კე-კასის მსოფრებნი სომხები, ქართ-ველნი და თთარნი, რადგანაც შეერ-თებულნი არიან ქვეყნის ერთ გვარის ინტერესებით ზნეობითად, საზოგა-დოებრივად და ეკონომიურად, ერთ-მანეთი უნდა შეისწავლოს, ერთ-მანეთთან ყითლო-განწყობილენა იქო-ნიონ და ესმოდენ, რომ ყოველი მათი ინტერესი საზოგადოა, რაც ერთის სასარგებლოა, მეორისთვისაც

* * * მშაქის* მე-38 ნომრად მოგვეყვ-მე-თუნი წერილიც. ე. ა.—სი, რომელსაც სრუ-ლად ვთარგმნი.

„შეიყარა ჩემი გული და გონება. მითვის ჩემს არსებას მაღლტყინდა გრძო-ბა სამართლიანობისა, სჯულთერებისა, პატრონებისა და უსაყოფობის სიყვარულისა. მე გავედგენე უკან მი-ლივრ სტრის ნაპირით. ჩქარა დავეყე-ბი, სამიწადე ზნელოდა. მე მივედინე ფეს-კურეფთ, ბალახზე ცოცხით დე-დაჩემი სულ ტრიადა; მამა ვუნებო-და: ეს თქვენი ბრალია. ორისთვის დაიბრეთ მისი ნახე! ეს სიციფ იყო. განა არ შევიძლიდა მორიდდნად ღა-მარტობით, რადგან იმისი შეგლად ღი-არება არ შეეფიქრა? რა საჭირო იყო იმისი ნახე? ამ დროს წარსდგე მით წინ და წაიბუტბუტე: „აქი თუ ჩემი მშობლები არა იყავით? თქვენ ერთხელ უფარ მყავით და ნუ თუ ეხლაც პირს შემიბრუნებთ მეთქი?“

„მეოხი, ბატონო თამეკლომარო, მან ასეა ხელი და, გვეყვრებით პატრო-ნებისა, დამარტყა. ამას გარდა, რადგან მე ვუწლები გინდათ დადგეყოთი ვანა? ან, დაბეზრეთ ცხლა ამ უხადურს ხალხს, შეეწიეთ ცხლა ამ გვარ უსი-ნიდისკებს.“

„დედაჩემი გონება დაქარგული იმე-რობდა: „წაიფეთ, წაიფეთ აქედგანაო“. „რადგან კარი დაეკრული იყო, კაც-მა დაიყვინა: „ესელები ვაღვლეთ კარი, თორემ მე თქვენს თავს დაეჭურინებ ძალ-მომარტობისა და ავახაკობისა-თივ.“

„მე გავუეც კარი და ვაგავიფეთ თე-ლი მიმავლით. „მაშინ ვიგონარი, რომ ხელ-ახლად დაეკრებოდა, დაეჭურტოვდა. შეხავე-ბულმა გრანობამ სევისამ, ბრზო-ბიანობამ, სიძულელისამ და ზიზღისამ

იგევა, რაც ერთს აწერს, მეორისაც საინებელია.

წელიწადებში გაიარა და ვერა ენახეთ პრაქტიკული წაყოფი ამ სასარგებლო აზრების, ეს იმიტომ, რომ ქვეყნის მოსწრებულის სამის ერთს ცხლანდელი თაობა გერ მომზადებული არ იყო მივლი და განხორციელებინა ეს აზრები.

ამ გვიარა ის ფაქტი მტკიცდება, რომ რომელიც საზოგადოება ცოცხალდებული არ არის თვითმოქმედობისათვის და ნიქი არა აქვს თვითმცნობელობის, ამისთანა საზოგადოებაში შეუძლებელია პირდაპირი პრაქტიკული გეგმარება. მწერლობა იმით უნდა დაკმაყოფილდეს რომ გაანათლოს, აღზარდოს და მოამზადოს ახალი თაობა, რომელსაც შეეძლოს თვითმცნობელობა და თვითმოქმედება.

მწერლობის შედეგად საზოგადოებაზე უნდა გამოჩნდეს, საზოგადოების უკეთესი წარჩევი, განათლებული, ინტელიგენტ ჯგუფი. პირველი ეს ახალი, სასარგებლო, კემპარტი აზრები უნდა მიიღებოდ იქმნას წერილობით და განიხილოს ვახსნილ საზოგადოების წარწილის მიერ, რომელიც უნდა სცილობდეს განახორციელოს იგინი, და მერე ეს აზრები შეიძლება გავრცელდეს.

ამიტომ ჩვენ გვსურს უნივერსიტეტის ქალაქებში მოსული ამები, რომ ჩვენის კავისის სტუდენტები სომეხი და ქართველი ერთმანეთს უახლოვდებიან, ერთმანეთს ეწყვიან, რა სტუდენტები ერთმანეთს გაგებენ, და ცხლანდელს, ისტორიას და ლიტერატურის შესწავლას და, როგორც შეიძლება ერთის ქვეყნისა, იწყებენ ერთმანეთთან განწობილობის გამტკიცებას წერილობით, განიხილად და ნივთიერად.

ამ დღეებში მოსკოვიდან წერილი მივიღეთ და შევიტყუე, რომ სომეხი და ქართველი სტუდენტები სცილობენ განაჩინონ ერთმანეთის უთანხობა, რომელიც აქამდის იყო ორის ერთს ამ წარმომადგენელს შორის.

შემდეგ ნიშნავს „შეშის“ მითხველებს გავაცნობთ იმ წერილს. ეს და ჩვენი განზრახვა ამ სასარგებლო მიგონებას ყურადღება მივნიჭოთ ამ კვირად განზრახვად და გიგანტს განხილდ სომეხებისა და ქართველებისა. გესურს, რომ იმინიცი ლინისძემისათვის არაბრან წერილობით და განიხილდეს განწობილობის განმტკიცებას ორისავე მეზობელ ხალხისას, რომელიც ერთი და იგივე ინტერესს აქვთ წერილობით, გონიერით, საზოგადოებრივი და ცონომიური. — გ. ა.

აქვე შეიძლება მოგვეყვას მოსკოვიდან გამოგზავნილი წერილი, რომელიც „შეშის“ მე-9 ნომერში იყო დასველილი.

დასაწყისში კორპორაციონდენტის მოსკოვის სომეხ სტუდენტებზე ლაპარაკობს და ამბობს, რომ ამ წელს მათ წერ შეადგინეს შესწავლილ ცონომიური და საზოგადოებრივი მდგომარეობა სომეხებისა ოსმალეთში, სპარსეთში და კავკასიაში. უკანასკნელ ხანაშივე ზოგი წელი სტუდენტებისა, კოსმოპოლიტური აზრების მიმდევარი, არის დასდევდა სომეხების და მის მისხლდ ერთს შესწავლას. ეფლა დროთა ვითარებას უნდა მივაწეროთ, რომ ეს წარწილი შეუძლებელია შესწავლის სომეხებისას, უცილობელია ის აზრი, რომ საუფლებანი შესწავლა

ხალხისა არის ერთი უკეთესი იარაღი წაყოფიერის მოქმედებისა საზოგადოებასაზე, სახსიარულოა ეს მოგონება, რომ სტუდენტობა ნამდვილს განსაზღვრავს და თავისი ღონე მიჰპირთა ამ საზოგადო სასახურს. ამ მიმართულებას მიხედვს უმცირესი წარწილი სტუდენტებისა, უმეტესი წარწილი გულგრილია ეპირობა ამ აზრს, გართობაშია და შექცევაში, ან, როგორც ნაკლებ გონება განხილდ შედარების, მარტო ლექციების განხილვას და საკუთარ კერძო საქმეებს მიხედვს. ზემოხსენებული უმცირესი წერ უფრო პეტრის აკადემიის სტუდენტობაა, რომელიც გონების განხილვით უნივერსიტეტის სტუდენტობაზე წინ არის. იმათთან სომხურის ერთს უტოლინარაოცე დაიწყება სომხურის წიგნებისა და ჟურნალებს შეიძლება ერთხა.

შემდეგ კორპორაციონდენტ გადიდის ქართულ და სომეხ სტუდენტების ურთიერთობაზე.

წელსვე ერთს სასიამოვნო გარემოებას გინდათ სტუდენტებში. როგორც მოგახსენებთ, ჩვენში სომეხი და ქართველი ერთმანეთზე შორს და პირველს ზოგიერთმა სომეხმა და ქართველ სტუდენტებმა წერ შეადგინეს, რომელსაც წვეწინი თანდათან ემატებიან, ამ წრემ საგნად დაიდა მეგობრობა და თანხმობა დადგინოს ორ ხალხის შორის, ის წერ პირებს: 1) შესწავლის ცხლანდელი ურთიერთობაში ორის მეზობელ ერთს და აღმოაჩინოს ამის ღონისძიება; 2) შესწავლის უთანხობის საბუთების ისტორიას და ლიტერატურის ისტორიას ორის ერთს; 3) დაწვრილებით შესწავლის ცხლანდელი მათი განიხილდ, საზოგადოებრივი და ცონომიური მდგომარეობა; სწეროს ამ საგნებზე რევერატები და ჰეჭვლას სომხურ და ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში.

აღდგომა დღე

(კავსელებს ცსოგებრებას)

დიდ-მარხვის უკანასკნელი დღეა, ვეფხობის მინდრებზე, აქა-იქ ნაწვეტ-ნაწვეტად, კვლავ მოჩანს თივლი. გლესს გაუშლია თავისი ხარკამეში და ბეჯითად მხნავ მიწას. მეცხვარე-მწიბრებსაც შეუშლიათ ცხვარძობის ახლად ამწვანებულს გარაკებზე და ჟეკალის (სალამტი) საბუთი სტენვა მოისმის, ეცუბა, ესინიკტირებოზენ მომავალს ბედნიერს დღეს!

— ჰა, თქვენი ქირიმი, გაწვიმენით მა ხარეს, ადრე გამოეხნათ და წვიდეთ, რომ საუფლო ღლისთვის მოგემზადნეთ, წითელი კვერცხები ავიღოთ ხელში, უყვირის ღმობილი „მეტივთ“ (გუთნი-ღელა) თავისი მებრებს.

— მამო, მამო, ბიძაჯან, წავიდეთ შინ, დედაი წითელ და მგარკვერცხებს შევბრდებ, საღამოზედ ხაყდრის დრეფანში კვერცხების ჩაბა-უბი იქნება, და მე და ვანუტე იქ ვიქნებით! სხიარულითა და ქაქანით ამბობს პატარა მე წლის ხანდრო, უფლებე კიბით მეჯღამარე.

— მორა, ჰეივო, ისმის პაწი მებრების ჰორივლო. აშუა-დღე გადაწულია. სოფელში არა-ჩვეულებრივი სურათია: ყველა სახლადან გაბურბულს თორანებს და ფურნების კვალ-ობს შვიარი აზო-

ლის. თითოეულ ოჯახის კარ-მიდამოზედ კვერცხების ნაღები ეწროს წვენი აქცევი, პატარა-პატარა ბაღლებს ეტლავ ხელში წითელი კვერცხები უჭრებო, ვისცინიხანვე, კისრით და გულიანის სიცილით ამის ეუბნებიან: „პაპა! ბიძა! მამა! აი წითელი კოკი!“

აივრ სოფელში დატრიალდა თორანებს და ფურნებში ჩაქრული ქაღების სურვი! სახლის თმა-თვითი დალიც აწყობს წედების კვერცხებს მაილით სავსე დინდარ ჯამში, ამას ზემოდან ამოშობ სხვა ჯამს და შემდეგ უღლესას პირებს წაფლანითი ცოხით და სხვაგან წაფლანითი-ღადგურბულს თორანში, ან ფურნეში. ამ გვიარა კვერცხები მგარდებან. გამაბურბულს კვერცხებს დედა-ურბებს თავის შვილებს... ბაღლებს სხიარულით ჰკუნტანენ! აგერ-აგერ ერთმა სხვა მეზობელმა წამაქცია მოლაშქი ბატკანი და ყვლი და დაწოლა-უბა! ამა კაცს შეიღო ჰეცს და ნიშნული და აღდგომას ჩილის სახანავად მიღის სხვა სოფელში.

ამა შეიხედეთ ახლა დარბაზში: აქ, დავალიანისმებრ, „პატარაობი“ (გინდ სამის წლის მოყვანილი იყოს, მინიცი ასე უბიძიან), ტუქტირადან ბოთლებში ახავს ასხავს, თორა-კედელს, ჯამ-ქურჭელს და ხის ავეჯელებს ჰრეკებს... დედამთილი, გადაწითლდებული და გაოჯლიანდებული, მხურვალე თორან-ფურნებზე ქადაპურისა ჰყვრის. დარბაზულ-დარბაზული წითელი ნაშუქები და ქაღები კაცის (ფურა მომეტებულია პატარა ბაღლის) თვალს იტაცებს...

მზე იწურება, ჩადის. მოკაშაშე-ბულ ლავარე ციღან, ტუქტირულად ეშვება ძირს ვალობით, ლიტანიისა. სახანავიდან ხალხი ბრუნდება ღიღინით და ლაზნანდობით. პატარა მწყემსი მოუღის თავის ცხვრის ფარს და თავის ამხანავს გვიღას ელაპარაკება ლიტანიას და კვერცხების სიმეგრზე და სხ...

„წინაგუნტე, წინაგუნტე!“ ისმის სოფლებიდან საღამოს ლაცის ზარე ხის ხმა. საყდრის კარი ყურამდე ღიაა, ეკლესიის გაღვანში ხალხი ტრიალებს, თვითან სანახა-სათვის მიმეზღედ რაღასაც ლაპარაკობენ, ეცუბათ ლოციდან გამოსულან. როგორიგობით საყდრის მათისგან კვლავ ტრებს ყიდულებზე ახალ ნათილ-ღებებისთვის, ჩიღლებისთვის, სიმებისთვის და ყაწველ-ქაღებისთვის...

— ჰაი, დედა მოკლევან ანდროს, გეშინია საღმურ შერცხება და ვერ ისახლებს თავსა მოკეთებში! დეინივით და ოხურჯურად ეუბნება მე-ზობელი ანდროს, რომელსაც ორი წყვილი თითო ახაზიანი კვლავური უჭირავს ხელში ახალ რაბოთან წაღებულ და იქვე ხალხში ტრიალებს. — რატომ, რატომ არ უნდა ვი სახელი თივო! დემობთა მეტეზერ გასწროს სხვასთან დამოყრებას და თურ უჭრებები—აგერ ენახე, რას დამცინი, ჩემს „ტრიქილავ“! წყნით უბა-სუტებს ხანდა.

— ჰერია! კი არ დაცინი, კაცო, მართლად ეუბნები. — არა, „როლ“ (შვილო), გერკაცის მისხარად ავდებმა კარგი არ არის. ყავანის შემდეგ ხალხი დაიფანტა თავ-თავთან სახლებში. მინდ დედა. სოფელიში მიწვარდა ცურცო-

ტაობით სადღესასწაულო მზადება და ხალხის ფეხის ხმა. ვანშობაა. შემოსხლიან მივლი სახლის წვერები მრგვალს ფეშაშუსს (პურის საჭმელ ტაბლას) და უქანს-წელად შეექცევიან წყალ-კორკატას, ღობის „მეცეს“ (წილის) და ზეთის ჰაროს.

— თელე, ჩქარა ქაზე პური და საყდრის დერეფანში წვიდეთ, აგერ ზარს ჰრეკენ ბიჭები, ეუბნენ... თავის ძამს პატარა არილი, რომელებს ეახშიმი ყველაზედ ადრე გაუთავებია, წითელ-ჩაქრულის კვერცხები ვიხივები ვაწესია და უცდის საყდრის დერეფანში წაქსელდულად თვლის.

— ანაჯან, ანა! (დედაჯან, დედა!) ჩემი კვერცხები მომე, ეუბნება თელეც თავის დედას. „წინაგუნტე-წინაგუნტე, წინაგუნტე-წინაგუნტე!“ ისმის სამთვე ზარების რეკვა პირველ ღამეს. ეკლესიის კარები კვლავ ღიაა. გაღვანში ბიჭ-ბიჭების ყლაკის ყლოვ დგას, ყველას ხელში ანთებული სანთელი უჭრია და ერთმანეთის კვერცხებს სინჯავენ დასაცრულად. ისმის ყვირილი და კიხინი ბაღლებისა: „მოდი დავტკობთ, მოდი დავტკობთ! არა, შენ დავტკობ მე უფროსი ვარ შენზე, თავში როგორ უნდა ჩამარტაქ!“

ყველა სადღესასწაულო მოკაშე-ბულ ჩაუცემთ წითლის „კლაბიტონი“ (ტუქტირად) მოკაშე-ბული ახალუბრები, ლურჯი „აღიღის“ შილის ჩაზენი, „წანგლები“ (საცეცევი) და სხ. კაცს ეყრებო, რომ ციღან მოწყვეტილი ვარსკვლავებო!

„შუა-ღამე გაღვიდა, შუა-ღამე შუა-ღამე, წაღთი დიავანს და დეღელს შეგაჭრანთ, გააღვიდეთ, ლიტანიის დროა“, იმამის ერთი პატარა ბაღლი საბრკელოდან და თან უბრბებს ზარის რეკს. შვითრა სოფელი. ყველა სახლიდან სანთის შუქი გამოინდა, დიღმა, პატარამ, დარბიამ, მდიდარამ, ავადყოფმა და კარავა მყოფმა, ყველამ სახლი-დაბურულზე მა ანთებულ სანთელი ხელში გასწიეს საყდრისკენ. რამდენიც ხალხი გავიდებოდა, იმდენი მოძარობა და ხაზურობა ემატებოდა ეკლესიის არე-მარეს. აგერ იხუვლა ხალხმა ერთთან და საყდარში შევიდა! ვანდა და შანდლებზე დიდრან-დიდრან კვლავ ტრები... წინ წაიწი, წინ! ისმის გარედან მომავლის ხალხის ხმა.

მშვენიერი სურათია! ქალი და რაბლი, საუესზოვოდ დაკაშებული წითლ-ყვითლის ტანსამოსით და შეუღილი ოქრო-ვერცხლით, სვიანან მკვიროდ და უსოფლოზოდ მაღლა, ეკლესიის ჩარახანზედ სანთლებით ხელში. კაცები ყველა პირ-დაპირსულები არიან, ყველას პირზედ ღობილი უჭრის, ჰგობრებდ ღიღს ბედნიერებას და სიხარულობას.

„მღვდელ-ღიაყვანი მოდიან, მღვდელ-ღიაყვანიო“, ვახის ხმა. ყველა ჩაჩუბდა. მღვდელმა და ღიაყვანმა თვალების ფშვინით (ტუბურით, ახლად გაუღვიწიან) შემაწარგის ხალხი და მივიდნენ თავ-თავთან ადგლას. „სანთლებს დაუკიდეთ, სანთლებს; ხატები აიღეთ და კარში გადით!“, ამოცვდა ბრანებს სკდების მოხელე. ხალხი გვიდა კარზე, აგერ ლიტანია გათავდა. აა, წირვც გამოიყვდა და ცამც ტრდის ფრად ირარება.

ეკლესიიდან გამოსული ხალხი დავრია ერთმანეთში და ყველსგან „ქრისტე აღსდგა!“ ისმის. ერთმანეთს ევაზობებიან, ულაყვენ დიღსა და უღიღებს ღღესასწაულს: „მოგვილოცეს, ყარდაშჯან, დღევანდელი ღღესასწაული, ღმირამა მგავაჯალადა ბგლა აიღინილიან იეთიშტარა“ (მომავლ წელსაც ასე სხიარული შეგასწროთ, მიგავებოთ).

მზე ახლად ამოჭოა თავი. შვითრა ბუნება. „შეგროვდა ხალხი ჯგუფ-ჯგუფად ბანებ-ერობებზე და დაიწყეს წილობის კვერცხის ვახა-ჯუხი. აგერ წყობა ხანში შესულმა კაცმა ერთს ეტაკც კვერცხი გაუტრება. მერე რა კვერცხი! ასის დამტეც-გამტეცხავი. სასტაკო ეყწინა ბეჯე-ბეჯე-ბეჯე, წინაგუნტე არა გაწიო-ღობა ბრახისაგან, მოუვიდა გული და დაუწყო კვერცხის გამტეცხვს მცეკ სიტყვების სროლა. უკანასკნელი ასეთი ყოფა-ქცევა არ მოეწონა და იმანაც საშაგირო გადაუხადა. შეჩვენენ ერთმანეთს, დაიფრეს დიფრესილი ღღესასწაული, დაიფრეს დიღანდელი პირზედ ამბობი და დეტანენ კიდე. ორსავე „კომპიტი“ გამოუჩინდენ. „ჯგობი ჯგობი“ ისმის მომხუბრებისაგან. „დაპკობით, მა—მა ძ—ძ—“, ჰყვირის ხანში შესული. შემტკველდა მივლი სოფელი. ხალხი ყველა ბანებზე ამოვიდა და მიჩნებოდა დაუწყო კვერცხი. „უი! უი! იმიტომ იტყვიან, აგი კაცი აღდგომასაც ავიყო“, იხანდენ ბანებზე მდგომარე მანდილოსნები...

ჩხუბდა ერთს საათს ვასტანა, ბოლოს და ბოლოს, როგორც იყო, გააშეღეს, მგერამ გვიან-ლა. ორივე თაიხისხიანები წაიყვიეს თავ-თავთან სახლებში. ერთს მიივანს, ე. ი. კვერცხის გამტეცხვს, სახილად ჰქრანყო კომპლით გატეხილი საფეთქელი, რის გამოც მერე დღესვე მოესალმა წითი-სოფლის, ვაგოვას-მა თავის ტბილ ცოლ-შვილს, რომელსაც გუშინ, წუხელის და დიღის შეგზარდა, ვაგოვასდა თვის-ტამს, დღევანდელ დღეს ერთის კვერცხის მიჩუბით... შესწყდა და განწელდა ბედნიერი დღე.

ამ გვიარა მივლის სოფელს ჩაუშხანდა აღდგომა, ის დღე, რომელსაც გუშინ სხიარულითა და აღტაცებით ეტეებოდა.

გ. კობინაშვილი

დეკემბერი

15 აპრილი

ჩარჯში, ბუზარის საზღვარზედ მოკლე კუნძულის უბნებების მეთაური, სულთან მურად-ხანი, რომელსაც უბარი უთქვამს და ისხა-ხანს სამარყანდში არ წაჰყოლია. მურად-ხანთან ერთად ანუ-ღარის მარჯვენა კიდულე, სერიახ ახლო, ვადაილეა, კიდულე ბეკის ოჯახი, რომელთაც განზრახვა აქვთ, ბუზარის ემირის ნება-დართვით, ამ ადგილებში მიწათ-მოქმედება დაიწყონ და ბუზარის მთავრობას ჯეროვანი ხარჯი უხაღონ. თვით მურად-ხანი ბუზარის ვარში შედის.

ბელგრადში, თუქცა მიტროპოლიტმა მიხილბა განაცხადა სურვილი, რომ ფარულად დაეწირებინა სამშობლო-შოპ! მინიცი ღობელები და რაღად

